

Veronika Simoniti

Papilio dardanus

Pravili so mi *madame* Butterfly, pa nikoli nisem razumela, ali z začudenjem ali s posmehom: verjetno so me imeli za prismuknjeno znanstvenico, zabujeno v njen mali kokon, medtem ko se pomembne zadeve neopaženo dogajajo čisto blizu nje. Čeprav je morda med zgodbo o Čo Čo san in mojo res nekaj podobnosti, se bo moje poglavje, kot kaže ta hip, končalo veliko manj zanosno.

Tako si mislim, ko od tu, iz tega globokega jarka, opazujem oblake, ki se kot kačji pastirji in vešče počasi umikajo pred mrakom, medtem ko se jim krila barvajo z rožnatim odtenkom sončnega zahoda. Zahod mora biti na moji levi, ker so oblaki obarvani s te strani, na drugi pa, ki je gotovo vzhodna, že sivijo v napovedi teme. Česa več mi ne uspe razločiti, ležim negibno, ker me desni del telesa noče ubogati, sem kot laoški metulj pred smrtjo, ko mu otrpne najprej par kril na eni, potem na drugi strani, nazadnje pa počasi odmre še trup s tipalkami. Medtem me travnate bilke žgečkajo po obrazu in rokah, jaz pa svojega telesa ne obvladam niti toliko, da bi jih odmaknila.

Padec je bil zoprn: ko sem že skoraj ujela lep primerek *nymphalis antiopa* – kako smešno, temu metulju v nekaterih germanskih jezikih rečejo “žalovalni plašč” –, sem nerodno stopila in hip zatem že drsela po pobočju, potem pa brez zavesti padla sem dol. Palica z mrežo leži nekoliko višje, vendar je ne morem doseči, in domačina, ki sta me spremljala, sta izginila; seveda, ko pa sem jima za spremstvo plačala vnaprej. Mehičana gotovo nista šla po pomoč in nima smisla, da se slepim, da bo kdo prišel pome. Pustila sta me tukaj, zavrgla kot umazano cunjko, naduto Evropejko, iz katere sta izžela, kar se je dalo, slabo vest pa pregnala kot nadležnega molja.

Priporočil mi ju je uslužbenec v hotelski recepciji, ki se mi je zdel zaupanja vreden, in že naslednji dan sta zagorela brkača stala pred mojimi vrati in ubogljivo poslušala moje ukaze: vzemita usnjeni kovček za

vzorke, palice z mrežami in potovalko z orodjem in rezervnim materialom ... Samo nejeverno sta me gledala, preden sta doumela, kaj hočem, to pa sem jima lahko dopovedala samo z gestami. Med drugim tudi tako, da sem krilila z rokami in oponašala prhutanje. Da danes, v štiridesetih letih dvajsetega stoletja nekdo, ki dela v gostinstvu ali turizmu, ne zna angleško, se mi zdi nezaslišano, tako kot se mi zdi nerazumljivo, da človek ne stremi k znanju; če sem entomologinja, moram govoriti nekaj jezikov in se vsaj malo spoznati na geografijo, da o osnovah fizike in kemije sploh ne govorim. Treba se je prilagoditi življenju, tako kot nekatere živali: da sploh preživijo, prevzamejo obliko in barvo drugih vrst, ki so neužitne ali nevarne. In že govorimo o tem, da bi se morala lepidopterologinja, kot sem sama, spoznati tudi na teologijo in kar je teh kreacionističnih vprašanj, ko na primer išče odgovor, kdo je metuljem, predmetu njenega preučevanja, svetoval, naj si na krila narišejo oči, ki so prava umetniška dela, in z njimi pretentajo sovražnika, ki misli, da pripadajo večji živali: mački, sovi ali kuščarju.

Ampak sama se nikoli nisem spraševala, kako naj postanem nevidna in za druge nezanimiva, kako naj s svojim vzorcem pokažem, da sem lahko tudi strupena hrana, kako naj posnemam moško obliko, da kot samostojna popotnica preživim v tem mačističnem svetu. Mimikrija je zame nekaj naravnega in spontanega, spremenila sem jo v večščino, potem ko sem spoznala Khalila in izvedela resnico o njem. Jaz sem bila njegova učiteljica lepidopterologije, on moj učitelj prilagajanja. Popoln par.

K meni je pristopil nekega vročega dne v Petaloudesu, tako imenovani dolini metuljev na Rodosu, s svojim širokim nasmehom in veselimi brki, dolgo kačico, prilepljeno pod nos, prav tako dolgo kot njegove ustnice. Prevarante takoj prepoznam in tudi tokrat mi goljufivi element ni ušel, vendar je bilo na njem nekaj simpatično predrznega, zaradi česar ga nisem takoj odslovila, ampak sem mu prisluhnila, mogoče tudi zaradi njegove pogumne, skrbno obrite brade, zaradi vedrega čela, mogoče zaradi njegovega vladarskega nosu ter pokončne in visoke postave. V še kar pravilni angleščini z močnim naglasom in ostrimi r-ji je rekel, da se od nekdanj zanimal za žuželke, da pa se zaradi pomanjkanja denarja ni mogel vpisati na študij entomologije v Atenah, rekel je, da je v domačem Damasku zapustil še hujšo revščino od te, v kateri živi zdaj, rekel je, da bo naredil vse, kar bom ukazala, in da s pokorščino ženski nima težav, tudi če je po rodu Sirec in musliman, rekel je, da bo storil vse, da bi se lahko ukvarjal z metulji in pri tem kaj malega zaslužil, čeprav bi mu to lahko bilo pod častjo, njemu, ki je potomec propadlega turško-sirskega plemstva.

Dala sem mu priložnost in posebno mesto v svojem spremstvu: postal je moj prvi asistent, saj od ostalih treh Grkov, ki sem jih najela, nisem

mogla pričakovati kaj več kot to, da mi bojo nosili pripomočke po vročini in prahu, se plazili skozi goščavje, in to kar se da tiho, da ne bi splašili najlepših primerkov. Delikatni del pa je pripadal Khalilu: potem ko sem se prepričala, da ima natančno in zanesljivo roko ter se resnici na ljubo tudi malo zaljubila v njegove prefinjene, skoraj aristokratske prste, sem mu prepustila lepidopteroški vudu: nabadanje metuljev na bucike. To je počenjal s posebno slastjo, in čeprav je bil pri tem neznansko previden, kot da noče raniti živega bitja, je bilo v njegovem načinu hkrati nekaj sadističnega, česar nisem hotela videti in priznati.

Če bi ga morala opisati, bi rekla, da je bila njegova koža enake barve kot krila *papilio roxelana*, rumeno rjava: kot prašna svetloba, dekadentna polt, kot njegova domača Sirija v lenem soncu. Nekaj slovesnega je bilo v njem, kot bi bil v nenehnem pričakovanju predstave, sedeč v gledališkem parterju, v pridušenem soju luči, ki dela gledalce tako lepe in zanimive, da se sprašuješ: kdo so, kaj jih je prineslo v teater, zvedavost, strast ali nečimrnost, da bojo na tekočem z repertoarjem in se bojo pokazali drugim v svoji najlepši obleki? Ko sem se ga bolj ko ne po naključju, če naključja sploh so, nekoč v prvih časih dotaknila, se mi je zdel nežen in prhek, kot da ga prekrivajo mikroskopski strešnati delci – metuljevih kril pa se ne smemo dotikati, ravno zato, ker lahko poškodujemo njegove občutljive luske, ne smemo jih niti oplaziti, če želimo, da bi dolgo živel.

Na Rodosu sva iskala *lemonio balcanico*, na Siciliji *alucito acutato*, več endemičnih vrst v afriški džungli in drevesno nimfo na Cejlonu, bolj za šalo kot zares sva iz Manile pretihotapila zabojček cigar, bila sva na Fidžiju, kjer sva našla neznan primerek in ga poslala v londonski prirodoslovni muzej, bila sva v Avstraliji ter tam doživela potres in napad dveh dingov, ujela sva prozornokrilo *greto* na Kubi, kjer sva se nazadnje ujela tudi sama: spreletavala sva se drug okoli drugega in se nazadnje končno našla z dolgimi tipalkami. Zgodilo se je v šotoru in samo upam lahko, da najini spremljevalci niso ničesar opazili v tisti najtoplejši noči, ko so se večče stisnjene v grozde posedle daleč od luči in se je v meni razblinil še zadnji kanec nezaupljivosti.

Nič od tistega, česar prej na njem nisem prenesla, mi naenkrat ni več šlo na živce: njegova počasnost, njegov sirski vonj po zatohli vanilji, njegov konjski smeh in goltavi zvoki njegovega jezika, vse se je omililo in se obrnilo k meni, me začelo božati in mi goditi, še sama sem upočasnila svoje večno hlastanje za odkrivanjem, se prepustila in sprostila v mehko zaspanost, skoraj omamo. Metulj nima na voljo mesecev, temveč samo trenutke, pa vendar ima časa na pretek, je Khalil citiral Tagorejevo misel, ki jo je prebral kot moto ene mojih knjig, in tisti hip se mi to sploh ni

zdelo osladno. Pred nama je bilo vse življenje in svoboda celega sveta, šla bi lahko, kamor bi hotela, čas in denar nista bila ovira; bila sem bogata dedinja, s sestro nama je stric zapustil dovolj veliko premoženje, da bi si lahko privoščila raziskovalna potovanja do konca svojih dni.

Medtem ko je v Evropi divjala vojna, sva bila tam, kjer je ni bilo čutiti, v Armeniji in Turčiji, brnenje letal sva zamenjala za tišino metuljevih kril in skupno molčeče delo, nemo hojo po visokih travnikih in zasledovanje anatolskih primerkov. Šelestelo je samo moje dolgo krilo, izza visokih bilk in drevesnih debel je pihal samo dim iz njegove pipe, škrtal je samo svinčnik med prerinovanjem vzorcev z razprostrtega dnevnega plena – vse ostalo so bile druge celine, odrezane od najinega kičastega otoka.

Da mora nujno domov, mama da mu je hudo zbolela, je naznanil tri mesece po koncu vojne, in še preden je čez nekaj dni odpotoval v Damask, me je zaprosil za roko. Ko sem ga vprašala, zakaj se mu kar naenkrat tako mudi in ali je pozabil na Tagorejevo misel o času, je zamahnil z roko in me poljubil. Rekel je: “Takoj ko se vrnem, te omožim.” Nisem ga utegnila vprašati, ali se zaveda, da sem ženska modernih načel in da se ne mislim poročiti ne po muslimanskih ne po protestantskih in – glede na to, da sva bila ravno takrat v Grčiji – tudi po pravoslavnih običajih ne, in nisem utegnila pogledati sama vase, da bi videla, ali sem to še jaz, ali so to še moji ideali o ljubezni in znanosti: ljubezen vidi metulja kot letečo rožo, znanost jo vidi kot sicer všečen mrčes, a zanimiv in vreden preučevanja, ker je opremljen za opraševanje in sposoben posnemanja. So bili to še moji ideali o svobodi ali sem se vdala spoznanju, da kljub velikim kulturnim razlikam bolj sorodne duše ne bi mogla srečati?

Ko je odpotoval, sem preživljala samotne dni, po drevesih nabirala jajčeca in jih gojila, jih kar nekaj prodala zbiralcem in se na smrt dolgočasila, zdaj ko mi je bilo odtegnjeno to, česar pred Khalilom nisem poznala. Pogrešala sem tudi njegove muslimanske navade, to, da na primer stopi k vodi vedno najprej z levo nogo (kar sem zdaj iz nostalgije za njim začinjala početi tudi sama) in odide od nje z desno, pogrešala sem, kar se mi je prej zdelo neznosno, na primer to, da se po opravljeni potrebi zahvali Alahu, da ga je rešil umazanije in mu pustil, da se olajša. Spreminjala sem se vanj, ga skušala nadomestiti tako, da sem ga podvajala in posnemala, jaz, nekoč zakrknjena Britanka.

“*Draga moja,*” je pisal, “*mami slabo kaže, denarja za zdravila pa nimamo.*” Seveda sem mu ga takoj poslala.

“*Z mamo je bolje, vendar nam je zdravil spet zmanjkalo,*” je pisal čez nekaj časa. Seveda sem mu spet poslala denar.

Kar naprej je obljubljal, da se bo vsak čas vrnil. Potem je tarnal, da denar za zdravila je, vendar je on brez dela in zaslужka. Poslala sem še več denarja.

Eno leto je šlo takole, potem pa sem ga sklenila presenetiti. Odšla sem na slepo, čeprav sem imela njegov naslov in sem vedela, kako se piše. Pot je bila dolga in naporna, z vlakom in ladjo, bila sem brez stalnih nosačev, zato sta mi veliko časa vzela dogovarjanje in organizacija. Prispela sem brez napovedi in kaj kmalu našla njegovo četrt. Ženska na vratih mi je zagotavljala, da tam ni nikogar s tem imenom, in neki moški mi je očitno skrbno in dosledno prevajal njene besede.

Še enkrat sem šla na policijo in matični urad. Naslov se je ujemal s Khalilovim imenom. Vrnila sem se pred njegov dom, tokrat skrita pod obokano nišo pri stari hiši nasproti njegove. V prahu mimoidočih vozov sem čakala ves dopoldan. Potem je prišel ven. Prišli so ven, on in štiri ženske in šest otrok: ženske so bile ogrnjene v dolge galabeje in so imele pokrite lase, otroci so bili videti umazani in blatni. Obotavljala sem se: naj skočim predenj in ga objamem, naj počakam? Kdo so te napol zakrite ženske? Nobena ni tako stara, da bi bila lahko njegova mama. Se je on oblekel v iste barve kot one ali so se one kot metuljeve samice prilagodile samcu? In kdo za vraga so ti kričeči otroci?

Ko sta se ženski z otroki ločili od Khalila in krenili svojo pot, je on zavil v veliko stavbo. Stekla sem za njim in se znašla v veliki pokriti ribji tržnici, med zaboji z mečaricami, sardelami in morskimi spakami, v trušču prodajalcev, ki so glasno reklamirali svoje blago in krilili z rokami, in vrvežu kupcev, ki so barantali in se prepirali za zneske. Ljudje, večinoma moški, so začudeno pogledovali proti meni, ženski brez spremstva.

Kako je mogel Khalil metulje zamenjati za smrdeče ribe, svobodo zraka za težo vode? V množici sem ga najprej izgubila, potem pa spet zagledala. Odločno sem zakoračila proti njemu in se postavila predenj. Bil je tak kot vedno, vendar drugačen. Nekaj je bilo na njem, kar ni bilo pristno, kot bi ga prerisala sicer veščica roka, vendar bi jo tu in tam rahlo zaneslo čez črto.

Vprašujoče me je pogledal, kot da me prvič vidi. Res, Khalil, mojster prevare si, sem pomislila, zakaj si tega nisem priznala že na samem začetku? Rekla pa sem samo. "Khalil ..."

"Khalil? Ste poznali Khalila?" me je vprašal.

Ostrmela sem in v tistem se mi je zasukal svet, zaboji z ribami so se znašli na stropu in ljudje so se zavrteli okrog mene. In potem nekaj časa ni bilo ničesar več.

"Onesvestili ste se," je rekel moški, ko sem ležala v postelji v neznani hiši in mi je ena od napol zakritih žensk s krpo vlažila čelo.

“Pogosto me zamenjajo zanj,” je rekel moški. Da je njegov brat dvojček, da mu je ime Khalid. “Veste, Khalil pomeni 'lep' in 'dober prijatelj', Khalid pa pomeni 'večen'. V imenih je resnica, nobeden izmed naju se ni izneveril njenemu pomenu.”

Khalidova in Khalilova mama je pred dobrim letom res zbolela za tifusom in okužila še Khalila. Mama je preživela, Khalil je umrl.

Jeza v meni je za nekaj časa preglasila žalost. Khalila ni več. So pa za njim ostali dve ženi in trije otroci. Khalid se je obrnil in pomignil proti njim. Očitno niso znali angleško, zato se ob njegovem pogledu niso niti zdrznili. Khalil je zadnja leta živel v tujini, menda je pomagal nekemu znanstveniku pri raziskovanju metuljev, je pojasnjeval Khalid, skoraj ponosen, da lahko te podatke pove komu, ki jih še ne ve. Šlo je za bogatega angleškega znanstvenika, zanj je Khalil nabadal metulje na bucike, je nadaljeval Khalid, čeprav je Khalil menda o teh živalih vedel zelo malo, nekaj malega se je ljubiteljsko naučil prej iz knjig in pozneje med tem delom. Sicer je bil prodajalec rib, od očeta sta brata podedovala majhno ribarnico na obrobju Damaska, vendar jima je šlo slabo. Zato je Khalil šel iskat delo po svetu in na srečo našel človeka, ki mu je plačeval za nesmiselno početje in v zadnjem letu celo za zdravila, čeprav jih v Siriji tako ali tako ni mogoče dobiti. Ampak denar vedno prav pride. “In kdo ste pravzaprav vi?” se me je po besednem dežju spomnil vprašati.

“Tudi jaz sem delala pri angleškem znanstveniku,” sem se zlagala.

“Bi mi pomagali v lepi angleščini napisati pismo Britancu, kot da mu piše še živi Khalil, in ga spet prositi za večji znesek?” je spodbudno dvignil obrvi in se proseče zazrl v moje oči.

Še sama ne vem, kako sem odšla iz hiše klepetavega Khalida in žensk, ki so kakor sence stale ob steni in se šelesteč gibale po hiši. Še sama nisem vedela, čemu verjamem, Khalilovi ali Khalidovi zgodbi, zunanji ali notranji strani metuljevih kril, mimetični barvi prvega ali simetričnem risanju zrcalnih lažnih očes drugega. Pred odhodom sem pismo namišljenemu Britancu seveda napisala, tam, v tisti hiši duhov, po Khalidovem nareku, še sama sem se šla igro, ki jo je en brat igral skrivaj in drugi odkrito. Zdelo se mi je celo, da Khalid med narekovanjem oponaša Khalilov glas. Namesto imena pred naslovnikovim, se pravi svojim priimkom, sem na ovojnico napisala Mr namesto Ms, gospod namesto gospodična. Pismo bo morda pripotovalo v Grčijo z isto ladjo kot jaz.

S Khalilom sva si obljubila, da se poročiva in končno najdeva redkega *nymphalis antiopa*, šele takrat bo najino poslanstvo dopolnjeno. Toda v igri pretvarjanja je vse mogoče in najina igra se bo morda nadaljevala kje drugje, na drugih travnikih, in bojo morali v londonskem prirodoslovnem

muzeju počakati na ta primerek v nekem drugem času, ki ga imajo metulji tako ali tako dovolj in na pretek. In medtem ko ležim v tem globokem jarku, si predstavljam, da se človek gotovo počuti tako, ko je star in onemogel in ga telo ne uboga več, ter se pretvarjam, da sem res betežna in hroma, kajti starosti tako ali tako ne bom dočakala.

Nikoli me ne bojo našli tu, v tem globokem jarku, nepremične, zato se lahko brez škode grem igro, ki me jo je naučil Khalil, igram se lahko mimikrijo, posnemanje starosti, ki je nezanimiva in neužitna, ob njej se nikomur ne cedijo sline. Čeprav se počutim bolj kot okorna gosenica kakor kot gibek belin, sem zdaj *papilio dardanus*, moj najljubši metulj, pri katerem samica posnema samca, kajti samec se zna pred plenilci bolje braniti: obarvam se z enako rjavo in rumeno, zaoblím in zaostriam si konce kril po njegovi podobi, da me nihče ne bo več povohal. Preliti se znam v gospoda Butterflya, v Khalila ali starko, ki naj jo pustijo v miru umreti. Ne štejem več dni in noči, ko ležim v tem jarku, štejem samo še ure svoje namišljene starosti.